

פרשת שמייני

מחודש

פניני וחידושי אור החיים הק'

עלויות כנס"י תלוי במעשי בני

וַיִּקְרַב אֶת הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמְשַׁפֵּט: (ט, טז). **וארמוז** לך פרט אחד קטן שרמז הכתוב באומרו **ויקרב את העולה ויעשה כמשפט**, כבר רמזתי לך (לעיל ז טז) כי זכרון העולה ירמוז על כנסת ישראל, ובאמצעות הרחקת ישראל מהיושר, הם מורידים **העולה** למטה חס ושלוש, ובאמצעות התקרבותם - לא מלבד שלא תשולח בפשעם (ע"פ חוב ז טז), אלא יוסיפו להעלות עליה אחר עליה, עד שתעמוד בגדר המשפט כידוע למשכיל, והוא **ויעשה כמשפט**. שמעתי:

מעלת הברכה כשתגיע ממידת חסד וגבורה

וַיֵּצֵאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם וְגו' (ט טז). **אולי** כי כן נצטוו בנבואה. או ברכה זו במקום תפלה היתה כדי שתשרה שכינה. והגם שכבר בירכם אהרן, טובים השנים, לצד הסכמת שתי מדרגות הרמזים בשתי בחינות האחים - כהונה ולויה, שהם חסד וגבורה:

הבכיה וההספד על צדיקים מכפר על עוונות

וְאַחֲיֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרָף יי: (י, ו). ואומרו **ואחיהם וגו' יבכו**, למצוה, ואם לא בכו אין עליהם קצף כמשפט הקריעה. ודקדק לומר **אשר שרף ה'**, יתבאר על דרך אומרים ז"ל (שבת קה:) ש'כל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלין לו כל עונותיו' ולא יבכה עוד, והוא מה שרמז באומרו **אשר שרף וגו'**, פירוש אם **יבכו השרפה** אין להם אלא מה שכבר שרף מקודם, לשלול שלא תהיה שריפה אחרת עוד:

הגדולים והצדיקים הם החוזק של בני

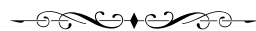
וְלֹא תִמְנָתוֹ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצָף יי: (י, ו). **עוד** ירצה באומרו **ולא תמותו ועל כל** וגו', פירוש כי באמצעות מיתת הצדיקים מגיע קצף לכללות ישראל, כי חוזק ישראל וחיותם הם גדוליהם הצדיקים, ובפרט כהני ה' המכפרים בעד העם:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ויקרא ט, א)

משה נצטער בראותו גדולתו ביד אהרן ובניו

ויהי ביום השמיני. לריך לדעת מה טעם אמר ויהי. ובמסכת מגילה (י) אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידנו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון כער. ומקשה והכתיב **ויהי ביום השמיני** ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום זריחת שמים וארץ, כתיב הכא ויהי וגו' וכתיב התם (בראשית א ה) **וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר וגו'**, ומתרג' הא מתו נדב ואציהוא. ומקשה עוד **וַיְהִי בַשְּׁמִינִי שָׁנָה** (מ"א ו א) **וַיְהִי פֶּהֶשֶׁר קָלָה יַעֲקֹב** (בראשית כט י) וגו', **וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר וגו'**, ומתרג' רב אשי כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי, ויהי בימי אינו אלא לשון כער, ע"כ: ...

ואולי נראה עוד, כי הצער שיגיד הכתוב הוא של משה המוזכר בכתוב, כי ראה גדולתו וגדולת זרעו ביד אהרן ובניו, ולא ולמד כער הקנאה מדבר טוב מה עושה, ממעשה בניו של שמעון הצדיק (מנחות קט:). וישתנה מה שלפנינו שהיתה לו ולזרעו אחריו, ולכל שהפזיר בשליחות פרעה חרה אפו בו כיום ההוא, ועזבו מהיות כהן לעולם, וכשהגיע יום הפקידה נצטער על אשר פרח ממנו עוז תפארת כהונת עולם, והגם כי עכס מאוד צדקות ובענוה, הלא כל לב חי מרגיש ובפרט בדבר מלוא יקרת הערך ומופלחא כזאת. ואולי כי כער זה רמזו הכתוב בפסוק (במדבר ז א) **וַיְהִי צִיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה** שהוא עצמו יום זה, ומיתת נדב ואציהוא רמז כאן בפסוק **ויהי ביום השמיני**:

משה שלט בנפשו, ומסר הגדולה לאחיו בשלימות

ביום וגו' קרא משה לאהרן וגו'. דע, כי העושה דבר כזה שיתן גדולה הנודעת לו - לזולתו, לו יהיה אחיו, כאשר יתחייב לעשותה, לא יסולט בנפשו עשותה בשלש שלמות, הראשון שיעשנה במהירות, והשני בצירוף בחינת ההדרגות שיסנה בדבר, השלישי עשיית הדבר בפרסום לפני רבים. והודיע הכתוב כי שלשתם יחד שלט משה בנפשו ועשאה, כנגד המהירות אמר **ביום השמיני**, פירוש בהיות הבקר טהור לב לא עכב, אלא תיכף קרא לאהרן לתת לו הכהונה ולא נתעצל. שני, עשה הדבר בצירוף בחינת ההדרגות, שנתן הכהונה לאהרן ולבניו יחד, הגם כי בזה יגדל

חטא שלא בכונה מהני כפרה אף ע"י הקטיגור

וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֹגֶל בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנַי יי: (ט, ב)

קח לך עגל. ביומא ד' ג' (ע"ב) דקדקו, אחר שאמר (פסוק א) **וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְחַמֵּר וְקַחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחֻטָּאתוֹ וגו'**, קח לך למה לי, מובן הוא שהעגל לו, ודרשו שצא לומר שיקח משלו ולא משל איבור. עוד נראה לומר, כי אומרו לך כי זה יהיה לו לאות עולם, כי לא עשה הוא העגל בכונה חס ושלוש, ולא טעה אחריו, אלא שצא על ידו כלל כונה וכלל מחשבה רעה, ולכל זה יועיל

העצבון בלבו שיראה גדולה מושכת לאהרן ובניו, ואשר יעצב אל לבו יעשה הדבר בהדרגות, בתחלה יקרא לאהרן ואחר כך לבניו, כי לא היה הכרח בקריאת הבנים אז עם אהרן. השלישי, צמצם כל הזקנים דכתיב ולזקני ישראל, לעשות הדבר בפומבי לפני רבים ונכבדים, וזה יורה על שלימות הראו לצאת לזונו יתברך, וכפה הרגשותיו:

לכפר בעגל, מה שאין כן ישראל לכל שמעשיהם בעגל הוא בחינת המזיד, ולא יבא העגל לחטאת להם, והוא אדרכה קטיגור: **ותמצא** שהקפיד ה' על אהרן לכל יכנס לבית ה' פנימה כיום הכיפורים בצדגי זהב, לכל שעשה זהב העגל (ר"ה טו). ויש להעיר בזה, למה כזה ה' שיצא **עגל בן בקר לחטאת**, והלא החטאת צאה לכפרה, ואין לך סניגור בעולם כזה:

ויראה כי האדון צדק הוא שפט בצדק הדבר, ללד כי אהרן לא עשה שום פעולה בצחינת מעשה העגל, כי לא זייור ולא הכינו, ואין כריך לומר שלא האמין בו ולא טעה אחריו חס ושלום, כמאמרו למשה (שמות לב כד) וַיֵּלֶךְ הָעֵגֶל, פירוש מעצמו ילא על ידי מעשה אשר עשו שני מכשפי ערב רב יונס ויומפרוס כמאמרו ז"ל (תנחומא תשא יט), ומעשה המעשה שעשה הוא בצחינת הזהב, שאמר להם (שם) לְמִי זָהָב הַתְּפָרָקוּ, וְלָקַח מִיָּדְסָ וַיֵּלֶךְ אֹתוֹ בְּחָרָט (שם פס' ז), ומעשה זה עשהו

בידיעה שלימה, והגם שטעמו היה ללד יראה מישראל ללד יתגורו פְּחוּר, גם היה מאבד להן הזמן עד שיבא משה (רש"י שם ב-ה, מתחומא יט), אף על פי כן הרי עשה מעשה בלתי הגון, אשר על כן אמר ה' שיבא העגל לכפר על הדבר שיאל על ידו שלא בכוונה. אבל הזהב שמעשה שעשה בו היה בכוונת המכוון, אמר ה' לא יראה בו לפני ולפנים, שלא יעשה קטיוגור סניגור. מה שאין כן ישראל שחטאו בעגל, אינם יכולין להביא עגל לכפרה, לזה נזהר ה' שיבאו שער עזים:

התיקון צריך להיות מכוון נגד החטא

וְאֵל פְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאֹמְרוֹ קְהוּ שְׁעִיר עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וּבָכָשׁ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: (ט, א)

תדבר לאמר. כריך לדעת מה טעם ידבר כאן אהרן לישראל, ולא משה הרגיל. ואולי, כי ללד שאמר להם לְמִי זָהָב הַתְּפָרָקוּ וגו' (שמות לב כד), לזה יא' ה' אליו כי ידבר להם להביא כפרה שער עזים, הפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכבר כתבנו בכמה מקומות

דברי רבותינו ז"ל (זוהר ח"א ע"ג): כי החטא יפעיל הגנאי במקומו, והתיקון כריך להיות מכוון כנגדו. והוא אומרו **תדבר לאמר** ומלשון רוממותו, פירוש תדבר דיבור שיש בו מעלה וזכות, כנגד דיבור שהיה בו השפלה אשר פרע בו את העם:

שויתי ה' לנגדי תמיד

וַיִּקְרָאוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ בָּל הַעֲדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְיָ. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ תַעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְיָ: (ט, ה-ו)

זה הדבר וגו'. כריך לדעת מה הוא הדבר. ורש"י (להלן פס' כג) פירש על הקרבת אהרן. ואין זה פשט מאמר הכתוב שאמר **תעשו**. ונראה שיווין לומר על המעשה שהזכיר הכתוב בסמוך, דכתיב **ויקרבו בל העדה ויעמדו לפני ה'**, דקדק הכתוב לומר **לפני ה'** ולא אמר לפני אהל מועד, גם לא היה כריך לומר שהרי אמר בסמוך **ויקחו וגו' אל פני אהל מועד**, אלא יראה לומר שהכינו עצמם בערך השלימות והמושכל, והערכת עמידתם שהיא **לפני ה'**, ובחינה זו היא השגת תכלית השלימות, כמאמר דוד (תהלים טז ח) שְׁאִיִּתִי ה' לְנִגְדִי תָמִיד כִּי בְּזֶה לֹא יִמוּט מִיָּמִינוּ שְׁהִיא תְּהוֹרָה, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו וכו' כשיצתו וכו' לפני מלך ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים (ש"ע אור"ח סי' א' ס"א), וכשהשכיל משה במעשה זה אמר להם **זה הדבר אשר צוה ה' תעשו** פירוש נזהר ה' שתעשו אותו, שתהיו תמיד מעריכים דעתכם כי אתם עומדים לפני ה', **וירא אליכם כבוד ה'.**

לכין ה' כדכתיב (ישעי' נט ב) עֹנִתִיכֶם הִיוּ מִצְדָּלִים וגו', וזה יגיד שהיו שלימים עם ה', וכפי זה ידוויק על נכון אומרו זה על מעשה האמור בסמוך:

אחר שכתבתי זה בא לידי מדרש חכמינו ז"ל (במדב"ר יב ח) וזה לשונם: **זה הדבר**, מה הוא זה הדבר על המילה, כמה דתימא (יהושע ה' ז) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מֵל יְהוֹשֻׁעַ ע"כ. ודברי המדרש סתומים וחתומים, וכי באותו יום מל אותם משה, או באותו יום נזהר על המילה. אכן הכוונה היא על ערלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין אציהם שבשמים, גם מרחיק אימתו מלבם, וזה למול ערלת לבם וזה יראה להם כבוד ה', והם דברינו עצמם:

שוב באה לידי מדרש אחר בילקוט (רמז תקכ"א) וזה לשונם: **זה הדבר**, אמר להם משה לישראל, אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם, ותהיו כלכם ביראה אחת ובענה אחת לשרת לפני המקום וכו', ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו דכתיב (דברים י טז) וּמִלֶּקֶס אֶת עֶרְלַת לְבָבְכֶם וגו', ואם עשיתם זה **וירא אליכם כבוד ה'**, ע"כ. והם דברינו עצמם:

צריך לחול ערלת הלב, שלא יהיה מסך מבדיל בינו לבין ה'

עוד יכוין בכלל אומרו **לפני ה'**, שלא היה מסך מבדיל בינם

עיקר הקרבן היא מחשבת המקריב - שהכל צריך ליעשות לו

וַיִּקְרַב אֲהֲרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר לֹא: (ט, ח)

ויקרב אהרן אל המזבח. ירמוז לדבריהם ז"ל שאמרו (ירושלמי מסכת פ"ב ה"ו), שאלו לנבואה חוטא מה עונשו, אמרה הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תָּמוּת (ויחזקאל יח ז), וללד רחמי ה' אמר יביא קרבן. שעיקר מעשה הקרבן היא מחשבת המקריב, כי הוא החייב בכל המעשה אשר יעשה בקרבן ההוא, ליצח ולהשקף על האיסוס, והיתה לו מחשבה זו לכפרה. והוא אומרו **ויקרב אהרן אל המזבח** פירוש הוא עצמו הכין לשום אשם נפשו, וקרב למזבח פירוש לזביחה לאיסוס, ועשה השחיטה במקומו לעגל, ללד רחמי ה' שנתראה להביא חליפתו:

נשבע ה' להעמיד העולם וברואיו במשפט, וכל האומר הקדוש צדק הוא וותרן יוותרו בני מעיו' (ירושלמי שקלים פ"ה ה"א), אם כן אם הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת משפטה היא תָּמוּת כמאמר הנביא, איך יביא קרבן ויפטור. ונראה כי טעם נכון יש בדבר על פי המשפט, כי כשהאדם חוטא אין בחינתו בחינת אדם, על דרך אומרו ז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות', ונעשה בהמה, וביום שחזר בתשובה רוח הוא באנוש - ועלה ממדריגת בהמה למדריגת אדם, האם ראוי הוא להמית אדם זה תחת בהמה, לזה יביא דוגמת החוטא שהיא בהמה, וישתתף עמה בצער החושב כי ראוי הוא לעשות בו משפט זה, וכפי זה חלק רוח המרגיש הוא מצייל את

פניני וחידושי אור החיים הק'

זהירות בדבור היוצא מפה

וידבר אהרן אל משה (י, יט). **רבותינו** ז"ל (ת"כ) אמרו אין דיבור אלא לשון עז, יורה על דברים קשים. צריך לדעת אין יוצדק ענין זה באהרן עם משה. ואולי, כי לצד שאמר משה לבניו **הנותרים**, שהוא דבור דומה לקללה, והוא עדיין בחרדת לב על שני בניו שכבר מתו בו ביום, והשטן מקטרג. ומה גם כששמע עקימת שפתיו של משה בדמיון הקללה, לזה חרד לבו ודבר בקול גדול לפני משה, כי נכמרו רחמיו אל בניו:

מאכלות אסורות ירום תולעים בגוף לאחר מותו

שקץ הם לכם: (י, יא). **עוד** ירמוז, כי הם ישקצוהו ויסבבוהו להרים תולעים במותו, והוא אומרו **שקץ יהיו לכם**, פירוש לעצמכם יעשו אתכם **שקץ**:

בבחינת הרע לא יתייחס השם חיים

זאת החיה וגו' (י, ט). **טעם** שמכנה שם חיה לבהמה, כבר כתבתי בכמה מקומות כי בחינת הרע לא יתייחס אליו בחינת החיים, והוא אומרו **זאת החיה** פירוש שיש בה בחינה הנקראת **חיה**, לשלול שאר בהמות שאין להם קדושה שהיא בחינת החיים:

החגבים האסורים

אף את זה תאכלו מכל שרץ העוף (י, כא). **ומעתה** אין ראייה ממה שאין מצוי מין זה לומר שאיננו בעולם, שהרי יש מינים הרבה ודאי ואינם מצויים כל עיקר אצלנו, לכן כל ירא וחרד ירא ויפחד לבל ישיט ידו לשקץ זה, וימחה בשולחי יד. והנה מיום שנשמעו דברי במערב ופירשו מהם הרבים, לא נגע ה' עוד במכה זו ולא נראו זה יותר מ"ב שנה, כי תורה ומעשים טובים כתרים בפני הפורענות:

ה' לא נקרא אלוה אלא לישראל

כי אני יי אלהיכם (י, מד). **פירוש**, ומשונה אומה ישראלית לקדושה וטהרה, שלא בחר ה' ליקרא אלוה אלא לישראל, לזה צריך להרחיק מן הטומאה:

האדם בהערה זו. והוא מה שאמר הכתוב (תהלים לו ז) **אֶדְבַּר וְיִהְיֶה תוֹשִׁיעַ יי**, כי חלק הבהמי שבאדם בהטטרפותו עם האדם שהיא בחינת ההשכל, נוסע בו פירוש ללדו, כדי שלא יענש והוא אינו ראוי לעונש, ובה אפילו דין הקרבת הקרבן בעד החטא הוא על קו המשפט, כאומרו (סס) **מִשְׁפָּטָא תְּהוֹם רָצָה אֶדְבַר וְיִהְיֶה תוֹשִׁיעַ יי**:

להיזהר ולהישמר אפי' מספק שרצים

אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ ושרץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם: (י, מא, מב)

אל תשקצו וגו'. צריך לדעת למה חזר עוד לזוהר לזה. ורבנותינו ז"ל (בת"כ) אמרו לרבות את שפירקו לארץ וחזרו, ודרשה זו אמת אלא שאינה כריכה, כיון שפירשו וכי בשביל שחזרו יהיו מותרים. ויש ליישב דבריהם ז"ל:

ואולי שזה הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים תעשה נפשו עצמה שרץ, והוא אומרו **אל תשקצו את נפשותיכם** פירוש לא תעשו נפשותיכם שקץ, ובמה, **בכל השרץ ושרץ על הארץ** כשתאכלו אותה. ולכן נא ראה מה שכתבנו בפרשת בראשית ברמז פסוק (א כו) **וירדו דגת הים וגו'.** ותמלא מאמרם ז"ל (פסחים מט:): שאמרו על עמי הארץ **הם שרץ ובנותיהם שקץ וגו'**, וכל דבריהם ז"ל כרוח הקודש נאמרו, והם דברינו עצמם. ואומרו **ולא תטמאו בהם** אולי שיכוין לומר שצריכין ישראל להזהר לכל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם, במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ, ובשוגג תטמא נפשו ותטמא, והוא אומרו **ולא תטמאו ונטמאתם בהם**. וצריך האדם ליזהר בתוספת זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוץ זה, ומה גם בזמנים אלו שגזזה האויר והאכלות כולן יחד, ואין לך גידולי קרקע שאין בהם מהשיקוץ, שומר נפשו ישמור את הדבר:

ע"י הזהירות משרצים ושקצים יזכו להתקדש

כי אני יי אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרמש על הארץ: כי אני יי המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני: (י, מד-מה)

עוד ירמוז, שבאמצעות שמירת מצוה זו לא יטלטו עכו"ם בעם בני ישראל, עכו"ם יקראו שרצים ושקצים הרומשים על הארץ: **כי אני ה' המעלה וגו'.** נותן הוכחה לעיניהם כי ה' ישמור אותם מהכשל בעון ההוא, כי הוא העלה וברר נפשות ישראל שהיו נתונים בקליפת מצרים, כמו שפירשנו במקומו (שמות ג ז), ואם יזנו מהתיעוב הגה הנס חוזרים לשקע נפשם בקליפה כבדאשונה, ואשר על כן כשיתקדשו הוא יגמור בעדם לשומרם. עוד יראה לומר כי אין הקדוש ברוך הוא כביכול יכול ליחד שמו ולהשרות שכינתו אלא על המושלל ממין הרע ההוא, ולזה לא יחד שמו עליהם עד שהוציאם מארץ מצרים, ואם לא ישמרו עצמם מהתיעוב הגה הנס חוזרים להיות כמות שהיו קודם עלותם מארץ מצרים, והיו מושללים מבחינה זו:

והתקדשתם וגו'. פירוש אם אתם מתקדשים, אני אקדש אתכם לכל יכנס לגופכם דבר שיקוץ, על דרך אומנם (חולין ה:) אין הקדוש ברוך הוא מביא ותקלה על ידי בהמתו של דליקסן וכו' וכל שכן דליקסן עצמן, והעמידו התוספות (ד"ה דליקסן) מאמר זה בדבר איסור הנכנס לגופו של אדם, כי הקדוש ברוך הוא ישמרהו בזה:

עוד יראה והתקדשתם תעשו גדרים וסייגים לבל תטמאו, ובה אני מבטיחם שתהיו קדושים. וחזר ופירש באיזה דבר יהיו קדושים, ואמר **כי קדוש אני**, הגה מה שתולה טעם קריאתם קדושים שהוא ללדו, הא למדת כי השרה שכינתו על הפרושים, ולזה יקראו על שמו. ואומרו **ולא תטמאו וגו'** פירוש מלבד דברים שאתה מעלה על דעתך לשמור עצמך מהם, עוד אני מבטיחך שלא יאונה לך כל מין הרע, והוא אומרו **בכל השרץ הרמש וגו'**: